
ÖTÜKEN

Peyami Safa

HİKÂYELER

YAYIN NU: 1442
EDEBÎ ESERLER: 752

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-846-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Peyami Safa (2 Nisan 1899-15 Haziran 1961)

2 Nisan 1899'da İstanbul Gedikpaşa'da doğdu. Babası Şair İsmail Safa, annesi Server Bedia Hanım'dır. Bir buçuk yaşındayken babası Sivas'ta öldü. İlk öğrenimine Gedikpaşa'da Menbaül-İrfan Mektebi'nde başladı. Eğitimi devam ederken dokuz yaşında, sağ kolunda ortaya çıkan kemik veremi yüzünden uzun bir hastalık dönemi geçirdi. (1908). 1910'da başladığı Vefa İdadisi'ni bu hastalık ve geçim darlığı sebebiyle bırakmak zorunda kaldı. *Bir Mekteplinin Hatıratı / Karanlıklar Kralı* (1913) adlı ilk kitabını Vefa İdadisi'ndeki öğrenciliği sırasında çıkardı. Tiyatro eğitimi almak için Darülbedayi imtihanlarına girdi, kazandı, ancak devam edemedi (1914). Posta-Telgraf Nezareti'nde göreve başladı. Ardından Boğaziçi'ndeki Rehber-i İttihad Mektebi'ne muallim olarak girdi (1917). Bu dönemde *Fağfur, Servet-i Fünûn* ve *İctihad*'da yazdı. Bir süre Düyun-ı Umumiye İdaresi'nde çalıştı (1918).

Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Yirminci Asır* gazetesini çıkardı. (1919). *Yirminci Asır* kapandıktan sonra *Tercüman-ı Hakikat* ve *Tasvir-i Efkâr* (1922), Cumhuriyet'in ilânının ardından *Son Telgraf*, *Son Saat* ve *Son Posta* gazetelerinde çalıştı. 1924 yılında Server Bedi takma adıyla meşhur Cingöz Recai tipini yarattı. Halil Lutfi (Dördüncü) ile birlikte *Büyük Yol* adlı bir gazete çıkardı (1925). Aynı tarihlerde hem Server Bedi hem Peyami Safa imzasıyla *Cumhuriyet*'te yazdı. Bu gazeteyle ilişkisini fıkra yazarı ve edebiyat sayfası yöneticisi olarak aralıklarla sürdürdü (1928-1940). *Resimli Ay*, *Hareket* dergilerinde yazdı. Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Hafta* dergisini çıkardı. (1935). *Hafta*'nın ardından *Kültür Haftası*'nı çıkardı.

Cumhuriyet'ten sonra *Yeni Mecmua, Tasvir-i Efkâr, Çınaraltı, Büyük Doğu, Vakit* ve *Ulus* gazetesinde yazmaya başladı (1949-1953). Bursa'dan milletvekili adayı oldu ancak seçimi kazanamadı (1950).

Peyami Safa bir süre sonra *Türk Düşüncesi* dergisini yayımlamaya başladı (Aralık 1953) ve *Milliyet* gazetesi yazı kadrosunda yer aldı (1 Ekim 1954). Ardından *Tercüman*'a geçti (Mart 1959). *Büyük Doğu*'da ve *Havadis* gazetesinde yazdı (21 Temmuz 1960). *Düşünen Adam* dergisinde (5 Ocak 1961) ve *Son Havadis* gazetesinde (10 Mart 1961) yazmaya başladı. 15 Haziran 1961 tarihinde Çiftehavuzlar'da öldü ve Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Peyami Safa'nın 1914-1961 yılları arasında gerçek ismiyle ve Server Bedi, Çömez, Serazad, Safiye Peyman, Bedia Servet gibi takma adlarla yazdığı süreli yayınlar şunlardır: Gazete: *Büyük Yol, Cumhuriyet, Havadis, Milliyet, Son Havadis, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Tasvir, Tasvîr-i Efkâr, Tercüman, Tercümân-ı Hakîkat, Ulus, Vakit, Yirminci Asır*. Dergi: *Aydabir, Aydede, Bozkurt, Büyük Doğu, Çınaraltı, Düşünen Adam, Edebiyat Gazetesi, Fağfur, Hafta, Hareket, Hayat, Heray, İctihad, İslâm Mecmuası, Kültür Haftası, Resimli Ay,*

Resimli Şark, Seksoloji, Servet-i Fünûn, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Türk Yurdu, Türklük, Yedigün, Yeni Çağ, Yeni İstiklâl, Yeni Mecmua, Yeni Türk Mecmuası.

Eserleri. Hikâyeleri. 1. *Gençliğimiz* (1922). 2. *Siyah Beyaz Hikâyeler* (1923). 3. *Ateş Böcekleri* (1925). 4. *İstanbul Hikâyeleri* (tarihsiz). 5. *Hikâyeler*. İlk Defa Bütün Hikâyeleri Bir Arada (1980). *Asrın Hikâyeleri*'yle *Siyah Beyaz Hikâyeler*, *Ateş Böcekleri* ve *Resimli A*y mecmuasının 1930 yılında verdiği Resimli Hikâyeler ilâvesindeki hikâyeler Halil Açıkgöz tarafından bir araya getirilmiştir.

Romanları. 1. *Sözde Kızlar* (1922). 2. *Şimşek* (1923). 3. *Mahşer* (1924). 4. *Bir Akşamdı* (1924). 5. *Canan* (1925). 6. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1930). 7. *Fatih-Harbiye* (1931). 8. *Bir Tereddüdün Romanı* (1933). 9. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* (1949). 10. *Yalnızız* (1951). 11. *Biz İnsanlar* (1959). Peyami Safa'nın ayrıca *Gün Doğuyor* adlı bir piyesi yayımlanmıştır (1937). Ayrıca Server Bedi takma adıyla çok sayıda roman ve hikâye kitabı yayımlamış, tefrika etmiştir. Bu eserler de Ötüken Neşriyat tarafından Server Bedi Külliyatı başlığı altında 2018 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

Diğer Eserleri. 1. *Türk İnkılâbına Bakışlar* (1938). 2. *Felsefî Buhran* (1939). 3. *Millet ve İnsan* (1943). İkinci baskısı *Nasyonalizm* adıyla yapılmıştır (1961). 4. *Mahutlar* (1959). 5. *Sosyalizm* (1961). 6. *Mistisizm* (1961). 7. *Doğu-Batı Sentezi* (1962). 8. *Kızıl Çocuğa Mektuplar* (1971). Yukarıdaki üç eseri ayrıca *Nasyonalizm-Sosyalizm-Mistisizm* adıyla bir arada basılmıştır (1975).

Büyük Avrupa Anketi adlı eseri (1938) Peyami Safa'nın 1936 yılında çıktığı Avrupa seyahatini anlatır. Peyami Safa'nın çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarından seçmeler konularına göre tasnif edilerek "Objektif" adı altında basılmıştır: *Osmanlıca, Türkçe, Uydurmaca* (1970); *Sanat, Edebiyat, Tenkit* (1971); *Sosyalizm Marksizm Komünizm* (1971); *Din, İnkılâp, İrtica* (1971); *Kadın, Aşk, Aile* (1973); *Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar* (1976); *Eğitim, Gençlik, Üniversite* (1976); *Yirminci Asır, Avrupa ve Biz* (1976). Peyami Safa, *Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabesi* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat* (I-IV, 1929), *Yeni Talebe Mektupları* (1930), *Büyük Mektep Nümuneleri* (1932), *Türk Grameri* (1941), *Dil Bilgisi* (1942), *Türkçe İzahlı Fransız Grameri* (1948) gibi ders kitapları da kaleme almıştır.

İÇİNDEKİLER

Takdim 11
Hikâyeler Hakkında (Halil Açıkgöz) 13

BİRİNCİ BÖLÜM

Bir Mekteplinin Hâtırâtı -Karanlıklar Kralı- 19

İKİNCİ BÖLÜM

Çingeneler Cazibelidirler 37
Lastik Top 41
Sarı Lekeler 45
Oh! Yeter Artık 49
Birçokları Gibi.. 53
Bazı Kere Hayvanlaşırız 57
Unutmadın Değil mi? 61
Kör Aşk 65
Gece Saat Dokuzdan Ona Kadar 70
Mirza'nın Aşkı 74
Kıskanç 78
Dört Koca 82
Çuruk 91
Çirkin Aşk 100
Çılgın Bir Geceden Sonra! 104
Pasaklı Gülsüm 109
Karın Ağrısı 114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tılsımlı Bir Kadın 123
Çay Dâveti 142
Emine Teyze 147
Hınç 151
Nafile Gayret 157
Bayram Hediyesi 162
Neriman, Şinasi, Cemile 166
Sağken Ölüm 170

Sâdık Bey'in Zevcesi 176
Hasan Bey'le Rekabet 180
İlk Çarşaf 187
Selma'nın Üzüntüsü 190
Kadın Ayakları 193
Unutulmayan Bir Hatıra 196
Kısa Günün Kârı 199
Kırkından Sonra 201
Karanlığın Bir Şakası 204
Kazara Mı? 206
Boşandıktan Sonra 208
Nasıl Tecennün Ettiler? 212
İçkinin Fazileti 216
Hangisi? 219
Romatizmalı Kol 221
Bir Cuma Gecesi 223
Olağan Şeyler 226
Evhamlı Bir Yolcu 229
Falcı 232
Gayet Müşkil Bir Vaziyet 235
Mezad Malı 238
İlk Rüya 241
Kara Bulut 243
Bir Taşla İki Kuş 246
Bir Çift Küpe 248
Tehdit Mektubu 251
Rıza-Yı Tarafeyn 254
Maaş Cüzdanı 257
Söz Aramızda 261
Sezâcık 264
Mâvi Boncuk 270
Çürük Diş 274
Kuvvetli Bir Mantık 277
Bir İhanet Hikâyesi Daha 280
Şemseddin Efendinin İzdivacı 282
İlk Aşk 286

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ateş Böcekleri 293
Tedavi 302
Mavi Gözlü Misafir 307

Ölen Sevgili 311
Bir... Deli! 315
Cemal Bey 321
Ahlaka Ait Bir Bahis 324
Tavşan 328
Erguvanlar 331
Aşksızlar 336
Pembe Yalı Efsanesi 340
Anadolu'da Bir Gece 345
Çakıllar 351
Cevap 355
Gazi 359
Muazzez Hanım'ın Aşıkı 364
Meçhul Kahraman 368
Yankesici 371
Terakkiye Hazırlık 376
Hidayet Bey'in Kahkahası 383
Topuklu Terlik 389
Bir Pazarlık 393
Roza 397
Ayrılık 400
Geç Kalmışım! 403
Vazife 405
Hüseyin Bey'in Köpeği 407
Davul 410

BEŞİNCİ BÖLÜM

Doğru Hikâye 415
Elli Yaşında Bir Adam 420
Gümüş Saplı Baston 426
Bana Benzeyen Ölü 428
Köpeğimin Kıskançlığı 432
Sokakta Kalan Şâir 434

TAKDİM

İkinci Meşrûtiyet sonrası edebiyatımızın mühim simâlarından birisi de şüphesiz Peyâmi Safâ'dır (Doğumu ve ölümü: İstanbul; 1899-15 Haziran 1961).

Peyâmi Safâ, sanatkâr bir aile ocağının çocuğudur. Dedesi şâir Mehmed Behçet Efendi'dir. Babası da, Muallim Nâcî'nin "Şâir-i Mâder-zâd" (anadan doğma şâir) unvanını verdiği İsmâil Safâ merhumdur (1867-1901). Annesi ise daha sonra, yazılarında müstear olarak kullanacağı adın sâhibi: Server Bedia Hanım'dır.

Peyâmi Safâ bir buçuk-iki yaşlarındayken arka arkaya hem kardeşini hem de babasını kaybetmiş (1901), öksüz bir çocuk olarak hayata atılmıştır.

İkinci Meşrûtiyet senelerinde küçük Peyâmi'nin sıhhati bozulur ve çok ağır bir hastalık geçirir. Babasızlık, bakımsızlık ve hastalıklar iç dünyasında vehün ve endişe fırtınalarının esmesine sebep olmuştur. Düzenli bir tahsilden mahrum kalarak tam bilgi depo edeceği çağında mektebin yolunu değil maişet temini yolunu tutmuştur.

Harb-i Umûmî (I. Dünya Savaşı) başladığı zaman bir ara Posta-Telgraf Nezâreti'nde çalışır. Çok kısa süren memuriyet hayatından sonra öğretmenliğe başlar. Bu arada kendi kendine Fransızca öğrenir ve tercümeler yapar.

On dokuz yaşına kadar geçmişini özetlediği bir ifâdesinde şöyle diyor: "Benim şuurum bir facia atmosferi içinde doğdu. Ben iki yaşında iken, babam ve kardeşim Sivas'ta on ay içinde öldü. Böyle kısa bir fâsıla ile hem kocasını hem çocuğunu kaybeden bir kadının hıçkırıkları arasında kendimi bulmaya çalıştım. Belki bütün kitaplarımı dolduran 'bir facia beklemek vehmi' ve yaklaşan her ayak sesinde bir tehlike sezmek korkusu böyle bir başlangıcın neticesidir. Dokuz yaşımda başlayan bir hastalık ve on üç yaşımda başlayan hayatımı kazanmak zarureti, beni hayattan evvel, kendimi anlamaya ve yetiştirmeye mecbur bir küçük insanın tamâmiyle hayâti zaruretlerden doğma bir terbiye, psikoloji ve felsefe tecessüsü ile doldurdu. On dokuz yaşıma kadar hem kendime hem de muallimlik ettiğim mekteplerde çocuklara bir rehber olarak yaşadım. Harb-i Umûmî ortasında on beş yaşımda muallimlik ediyordum." (*Peyâmî Safâ, Hayatı ve Eserleri*; Câhid Sıtkı Tarancı, 1940, İstanbul).

İlk eserini işte bu devrede, (1329/1913-14)'te neşretmiştir. *Bir Mekteblinin Hâtıratı: Karanlıklar Kralı* adını taşıyan küçük kitap, çocuklara hocalık yapmaya başladığı devrin mahsulüdür.

Peyâmi Safâ, daha on dört-on beş yaşlarındadır. Bundan sonra kendisini uzun bir yazarlık hayatı beklemektedir.

Kardeşi İlhâmi Safâ'nın teşvikiyle 1918'de "Yirminci Asır" adıyla bir akşam gazetesi çıkarır. İşte orada "Asrın Hikâyeleri" başlığı altında hikâyeler kaleme alır. Bundan sonra Peyâmi Safâ, ömrünün sonuna kadar hiç durmadan yazacaktır: Peyâmi Safâ ve Server Bedîî imzalarıyla, hikâye, roman, tiyatro, röportaj, fıkra, ilmî, içtimâi ve fikrî makale, çeşitli tedkikler... Hatta ders kitapları... Telif ve tercüme... İki yüze yakın kitap, binlerce yazı… Gazete ve mecmuacılığın icap ettirdiği hemen hemen her sahada durmadan yazmış ve bedîî tecessüsünü edebî nevilerin, şiir hâriç[1], diğer sahalarında maharetle kullanmasını bilmiştir[2].

Şimdiye kadar Peyâmi Safâ hakkında geniş bir monografi ve bibliyografyanın hazırlanmamış olması, son asır edebiyat tarihimiz için mühim bir noksandır. İlk yazı hayatına 1914'te başladığını kabul edersek, ölümüne kadar (47 sene) yarım asra yakın bir zaman, Türk fikriyatında ve edebî hayatında doldurduğu boşluğu ortaya çıkarmak icap etmektedir: Bilhassa sanatındaki merhaleler, gelişme seyri, tesirleri hakkında yapılacak tedkike kuvvetle muhtacız.

Elinizde tuttuğunuz bu kitapta Peyâmi Safâ'nın romancılık öncesi devresine ışık tutacak mâhiyette olan muhtelif *HİKÂYELER*'ini bir araya getirdik.

---

[1] Yalnız, Nâzım Hikmet'le olan kalem mücâdeleleri esnâsında tehzîl bâbında kaleme aldığı bir şiiri vardır. Ergun Göze, *Peyâmî Safâ-Nâzım Hikmet Kavgası*, İstanbul 1975, s. 312, 3. baskı, (Cingöz Recâî imzasıyla)

[2] Eserlerinin mühim bir kısmının listesi için; Yeni Yayınlar Dergisi, Aralık 1961, Ankara; ile hakkında yazılmış kitaplardan, Câhid Sıtkı Tarancı, *Peyâmî Safâ, Hayatı ve Eserleri*, 1940 İstanbul; ve Yücel Hacaloğlu, *Sevenlerin Kalemiyle Peyâmî Safâ*, 1962 İstanbul, eserlerine bakılabilir.

HİKÂYELER HAKKINDA

Edebiyat târihçileri, son asır fikrî, içtimâi ve edebî sahaların Peyâmi Safâ gibi bir büyük ismi hakkında umûmî hükümler verirken, onun hikâyeleri üzerinde her nedense durmazlar. Halbuki, bir sanatkârın belli bir cephesini bütünüyle değerlendirmek, ancak o sahada yazdıklarının tamamını gözden geçirmekle mümkündür.

Peyâmi Safâ'nın romancılığı üzerinde, Server Bedîî imzâsıyla neşrettiği eserlerin tesirini inkâr edemeyiz. Hatta, edebiyat ve roman araştırıcılarının umûmî kanaat olarak taşıdıkları bu tesir ilk bakışta doğru gibi gözükmektedir. Fakat, onun, daha çocukluk çağında Bâb-ı Âli'ye bir hikâye-nüvis olarak adımını attığı; kalemini, küçük küçük hikâyeler yazmak sûretiyle biledigi de bir hakikattir. Romancı Peyâmi Safâ, sanat hayatının başlarında karşımıza hikâye yazarı olarak çıkmaktadır.

İlk kitabı, *Bir Mekteblinin Hâtırâtı: Karanlıklar Kralı* adlı eserinin sonunda, bu serinin ikinci kitabının *"Hayâl! Daha Lezzetli! - Daha Meraklı! - Daha Zarif* adıyla neşredileceği ilân edilmiştir. Bu seriden, diğer kitaplarının da elimize bir gün geçeceğini ümit ediyoruz. Bu kitapların ilk ve orta mektep çocukları seviyesinde yazıldıkları anlaşılmaktadır. *Yirminci Asır Gazetesi*'nde "Asrın Hikâyeleri" başlığı altında neşredilenlerde artık Peyâmi Safâ, arzu ettiği halk okuyucusuna kavuşmuştur.

1920'de, *Alemdar Gazetesi*'nin açmış olduğu hikâye yarışmasında *(Alemdar*, Nüsha-i Edebi'si, 13 Zilhicce 1338, 28 Ağustos 1336-1920, nr. 612-3) derece alarak, devrin hikâyecileri, şâirleri ve yazarları tarafından teşvik edilmiştir. Zaten, tahkiye tarzında ilk hikâyesinden itibaren ortaya koyduğu kabiliyet ve istidat, onun ileride roman nevinde de muvaffak bir sanatkâr olacağına daha o günlerden birer işarettir.

Dedesi ve babası şâir olduğu halde, Peyâmi Safâ'yı hikâye tarzına iten sebepler nelerdir? Edebiyat dünyasına niçin tah-

kiye kapısından girmiştir? Bütün bu ve benzeri sualler cevap bekliyor.

1914'ten 1930'a kadar muhtelif hikâyelerini topladığımız bu kitap, kafamızdaki sualleri bir parça dağıtacak mâhiyettedir. Peyâmi Safâ'nın hikâyeden romana giden sanat anlayışının da vesikalarını vermesi bakımından *HİKÂYELER* ayrı bir değere sâhiptir.

* * *

HİKÂYELER'i, başlıca beş ana grupta kronolojik sıra ile topladık:

1. Bölüm, ilk kitabı; *Bir Mekteblinin Hâtırâtı: Karanlıklar Kralı*.

2. Bölüm, *Yirminci Asır Gazetesi*'ndeki Asrın Hikâyeleri başlığı altında neşredilen hikâyelerdir.

3. Bölüm, *Siyah Beyaz Hikâyeler* adlı kitabının tamamıdır.

4. Bölüm, *Ateş Böcekleri* adlı hikâye kitabındaki hikâyelerdir.

5. Bölüm, *Resimli Ay Mecmuası*'nın *Resimli Hikâyeler* adıyla neşredilen 1930 senesi ilavelerinden toplanmıştır.

103* hikâyesini verdiğimiz Peyâmi Safâ'nın küçük hikâyeleri, sadece elinizdekilerden ibâret değildir. Bugünün Türk okuyucusu yazarı, fikir adamı ve romancı olarak tanımaktadır. Fakat bu hikâyeleriyle onun bir başka cephesini daha tanımış ve görmüş olacaktır.

* * *

HİKÂYELER, okununca anlaşılacağı üzere Peyâmi Safâ'nın kalemi, içinde yaşadığı devirden muhtelif anekdot-

* Bu kitapta yer alan 6 hikâye Ötüken Neşriyat tarafından 2018 yılında yayımlanan *İstanbul Hikâyeleri* isimli kitapta da yer aldığı için buradaki hikâyelerden çıkarılmıştır. (Editörün notu).

lar tespit etmektedir. Onda, Ömer Seyfettin ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nda olduğu gibi veya manzum destan ve masallarıyla Orhan Seyfi, Ziya Gökalp'te rastladığımız târihi malzeme yoktur. Peyâmi Safâ, milletin geçmiş asırlarından ve muhteşem mâzisinden ilham almaz; peşpeşe gelen harp felaketlerinin ezdiği cemiyetin ânlık meseleleri üzerinde durur. Ayrıca, yukarıdaki müelliflerin telkin ettiği istikbal duygusuna da rastlanmaz.

Hikâyelerdeki vak'alar, bir iki tanesi istisna tutulursa, dâima İstanbul'da geçer; (*Asrın Hikâyeleri*'nden "*Beyrut'un Leylâsı*"nda ise diğer hikâyeleriyle bir benzerlik olması bakımından vak'a Beyrut'ta geçer.) Coğrafi mekân Fâtih, Aksaray, Bâyezit, Sultanahmet, Cağaloğlu, Beyoğlu, Şişli, Nişantaşı, Osmanbey ve Boğaziçi'nde muhtelif semtlerdir. Bir başka cihetten Peyâmi Safâ'ya bir İstanbul hikâyecisi nazarıyla bakabiliriz.

* * *

Hikâyelerde o devir İstanbul'unun günlük sıkıntı ve ıstıraplarını buluruz. Cemiyet bir bütün olarak mağlubiyetlerin acısını yaşamaktadır. Yoksulluk, hastalıklar, geçimsizlikler... topyekûn bir ahlak ve maneviyat buhranı... Mukaddeslerinden kopan insanlar... Aile bağlarının sarsılması... Bütün dehşetiyle hikâyelere aksetmiştir.

Peyâmi Safâ, hâlin, olmakta olanın tâkipçisidir. *Hikâyeler*, kendi hayatından birçok tecrübe ve müşâhadelerle doludur. Cemiyet ve İstanbul iki kutba ayrılmıştır. Mukaddeslerinden kopmamış insanlar İstanbul'un Fâtih, Aksaray, Bâyezit, Sultanahmet vb. sur içi semtlerinde yaşamaktadırlar. Beyoğlu, Şişli, Nişantaşı, Osmanbey vd. Avrupa'nın dejenere eden tesiriyle içki ve sefahat yuvalarıdır: Harp vurguncuları, üçkâğıtçılar, kendi millî ve mânevî değerlerinden kopmuş insanlar, çöken Osmanlı aristokrat ailelerin fertleri, düşük kadınlar hep buralarda yaşamaktadırlar.

Peyâmi Safâ'nın dikkati, cemiyeti sarsan medeniyet krizinin üzerinde durur. Fakat, Peyâmi Safâ'nın bütün bu eserlerinde bir mukayese unsuru olmak bakımından iyi, doğru, hakiki açıkça gösterilmez. Okuyucu, çıplak gerçeklerle yüz yüze getirilir; merhamet, şevk, sevgi, mukaddeslere bağlılık, hakiki ve insânî değerlere sahip olma duygusu telkin edilir. Zaten sanat eseri, didaktik olmaktan çok, telkin edici olmasıyla değerlidir.

Romanlarında derinlik psikolojisinin en güzel tahlillerine rastladığımız Peyâmi Safâ, hikâyelerinde bu istidadının ipuçlarını vermektedir: Küçük hikâye tarzı, ruh tahlillerine müsait olmamakla beraber cümle cümle, parça parça iç âlem çatışmalarına tesadüf etmekteyiz. Tereddüt, şüphe ve aşk insanda hemen rûhî değişikliklere yol açar. İşte Peyâmi Safâ'nın kalemi o noktada insan psikolojisini didik didik etmeye başlar. Fakat onun bu gayreti, ileride, bilhassa *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*'ndaki spiritüel çırpınışları daha bu hikâyecilik devresinde ortaya koymaktan uzaktır.

* * *

O'nun bu kitapta topladığımız hikâyelerinde en çok işlediği duygu, görüleceği gibi, beşerî erkek-kadın münâsebetlerinden hâsıl olan duygulardır: Kıskançlık... Karılarını veya kocalarını aldatanlar... Yasak aşklar... Metres hayatı... Kadınsız veya erkeksiz olamayan ahlak düşkünleri... Toy delikanlıların ve toy aile kızlarının maceraları... Yoksulluk... Yankesicilik... Hırsızlıklar... Hemen hemen bütün hikâyelerinde yer alır. Sarsılan aile bağları cemiyeti bütün olarak uçuruma sürükleyen büyük tehlikedir.

Peyâmi Safâ, cemiyeti kemiren hastalıklara, tehlikelere ayna tutar.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Peyâmi Safâ, durmadan yazmak mecburiyetinde kalan bir insandı. Bu mecburiyet sayesinde, öyle anlaşılıyor ki, kendisindeki yaratıcılık hassası çok gelişmiştir. Hemen hemen her gün yazdığı hikâyelerinde-